

Viewing Mechitzos
Through the Lens of the Torah
בענין מחיצות בית הכנסת

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת חקת

June 19th, 2010

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נא עמוד א (1A)

משנה. מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול ... חסידים ואנשי מעשה היו מוקדין בפניהם באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות, והלויים בכמורות ובגבלים ובמצלתים ובחוצרות ובכלי שיר בלא מספר. גמ'. מאי תיקון גדול? - אמר רבי אלעזר: כאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוזטרא, והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מכפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מכפנים. ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. היכי עביד הכי? והכתיב (דברי הימים א כח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל! - אמר רבי: קרא אשכחו ודרוש. (זכריה יב) וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ומשיהם לבד. אמרו: והלא דברים קל וחומר. ומה לעתיד לבא - שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם - אמרה תורה אנשים לבד ומשים לבד. עכשיו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם - על אחת כמה וכמה

רש"י מסכת סוכה דף נא עמוד ב (1B)

חלקה היתה - העזרת נשים בראשונה, ולא היו זיזין יוצאין מן הכתלים. והקיפיה גזוזטרא - נתנו זיזין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב, וכל שנה מסדרין שם גזוזטראות - ... (לוחות עץ וקרחים), כדי שיהיו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורחאות, וזהו תיקון גדול דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה. קרא אשכחו - שצריך להבדיל אנשים מנשים, ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי קלקול. שעוסקין בהספד - באותה שעה, והמצטער אינו מיקל ראשו מהר, ועוד, שאין יצר הרע שולט... כאן שעוסקין בשמחה - וקרובה לקלות ראש, ועוד, שהיצר הרע שולט עכשיו - לא כל שכן.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (2)

... והנה עצם הדין שאף אם האנשים הם בחד אחד והנשים בחד אחר אסורין הן להיות בלא מתיצה הוא לע"ד דינא דאורייתא. וראה מסוכה דף נ"ג שהקשה בגמ' על הגזוזטרא ... הכתיב הכל בכתב... ותיירך רב דקרא אשכחו... נפשונ שכונות התירוץ הוא שלכן הוא כמפורש שצריך לעשות הזיזין והגזוזטרא ולא הוצרך להאמר זה ע"י גד החוזה ונתן הנביא שהודיעו להם ע"פ ה' מלאכת התבנית והו' ג"ז ממילא בכלל הכל בכתב. ואם היה זה רק איסור דרבנן לא היה שייך למימר שהוא ממילא בכלל הכל בכתב. כיון שא"צ זה מדאורייתא. ולדחות ודאי לא שייך שידחה את האיסור דהכל בכתב אף אם היה איסור מדאורייתא וכ"ש איסור שהוא מדרבנן לא ידחה איסור הכל בכתב שהוא מדאורייתא... וכן הוא בירושלמי סוכה פ"ה ה"ב שאמרו ע"ז שעשו התיקון בהוספה על הבנין ממי למדו מדבר תורה... ואף שאינו אלא קרא בדברי קבלה יש למילף שפיר, שהרי לא בא הקרא לחדש איסורין שנימא לא יליפין משם. אלא שבאמר בקרא דדברי קבלה שיספידו כדון התורה אנשים לבד ומשים לבד. והוא כמו שלמדנו כמה דברים ממשעיהם של הנביאים והשופטים והמלכים שהוזכרו בקראי דדברי קבלה.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף נא עמוד ב (3A)

קרא אשכחו ודרש. פי' רש"י שלא יבואו לידי קלקול. ולפי שזה התיקון לא היה צורך עבודת המקדש אלא לאפרושי מאיסורא דערוה לא הוה בכלל הכל בכתב מיד ה' וגו' וק"ל:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (3B)

... אמנם יש לעיין בזה שכתב מהרש"א בחדושי אגדות... וכוננתו היא לכאורה שהכל בכתב נאמר רק על דברים שעושין לצורך עבודת המקדש ולא על דברים שעושין בשביל שאר ענינים. ויש לכאורה ראייה לדבריו מהא דפי' הרא"ש במדות פ"ב ה"ג והוא בכ"מ פ"ה מבית הבחירה ה"ג בצורך הסורג שהוא להתייר איסור טלטול בשבת משום שהיקף הר הבית לא מהני דהוי הוקף ולבסוף פתח... וא"כ קשה הא הכל בכתב ואיך יכלו לעשות הסורג בשביל זה, וכאן אין לומר דכיון שצריך לטלטל הוא כמפורש שצריך לעשות הסורג. דהא מדאורייתא ליכא שום איסור לטלטל כיון שעכ"פ הוא מוקף. ולכן משמע לכאורה דכיון שאינו בשביל העבודה אלא משום איסור שבת לא הוה בכלל הכל בכתב כסברת מהרש"א. וא"כ אין ראייה שהוא איסור דאורייתא. שהרי אף אם הוא רק מדרבנן ליכא בזה איסור דהכל בכתב. אבל א"א לומר כן שהרי גם להוסיף בשביל כסוי הדם אינו לצורך העבודה. ומ"מ אמרו בגמ' שבשביל איסור הכל בכתב ליכא מצות כסוי הדם במוקדשין, ועוד דלפ"ז למה הוצרך רב לתרץ משום דקרא אשכחו. הא גם בלא קרא היה להם לעשות את התיקון כמו שעשו את הסורג בשביל היתר טלטול אף שליכא קרא, ולעצם איסור קלות ראש עם הנשים לא צריך למקרא זה להשמיעם שאסור מיהא ודאי מדרבנן שסגי לכאן. וגם הא בשאר מקומות שהוזכר איסור קלות ראש עם נשים לא הביא קרא זה. אלא ודאי שצריך לומר כדבארתי שמקרא זה ידעו שהוא כמפורש שצריך להבדיל בין אנשים לנשים במתיצה גם מדאורייתא וא"כ ממילא הוא כאמר לגד החוזה ולנתן הנביא לעשות הגזוזטרא... וכדי שלא יקשה להרא"ש איך היה מותר לעשות סורג להתייר איסור טלטול שהוא רק מדרבנן כיון שבכל אופן אסור להוסיף מצד הכל בכתב, צריך לומר דבר חדש שהאיסור להוסיף מצד הכל בכתב הוא בהר הבית רק בעזרת נשים ולא בחיל ושאר הר הבית לכן היה מותר לעשות את הסורג להתייר הטלטול אבל בעזרת נשים שישנו האיסור דהכל בכתב כמפורש בגמ' הוצרך רב לומר משום הקרא שהוא כמפורש... ולפ"ז לא מציינו כלל סברא זו של מהרש"א וא"כ מה"ת נימא שהכל בכתב הוא רק בדבר שהוא צורך המקדש. ולכן צריך לומר כדפירשתי משום שהוא כמפורש שיעשו הגזוזטרא. ואולי גם כוננת מהרש"א כדבארתי אלא שנתן טעם על מה שלא אמר ביחוד בציוי הבנין

משנה מסכת מידות פרק ב משנה ה (4A)

וחלקה היתה בראשונה והקיפוח כצורה שהמשים ראות מלמעלן והאמשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ה הלכה ט (4B)

עזרת המשים היתה מוקפת גזוזטרא כדי שיהיו המשים ראות מלמעלן והאמשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (4C)

... וממילא חזינו מסוגיא דסוכה ב"א/ דאף אם היתה מחיצה אבל כזו שאפשר לבא לידי קלות ראש יש עדין אותו האיסור מדאורייתא, דהא אף בראשונה שהיו משים מכפנים ואמשים מבחוץ פרש"י שהמשים היו בעזרת משים והאמשים היו ברחבה של הר הבית ובחיל, שהיתה מחיצה גדולה ביניהם כדי מחיצה. אבל כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות את השמחה ראו שבאו לידי קלות ראש ולא הועילה המחיצה. וא"כ היה עדיין אסור מדאורייתא שלכן הותר לעשות גזוזטרא... ולכן צריך לומר שהאיסור הוא רק משום קלות ראש, וחשבו מתחלה שמה שבאו לידי קלות ראש היה מחמת שהאמשים הוצרכו לראות דוקא דרך המשים. שהרי שניהם הסתכלו למקום אחד באו לידי קלות ראש. שאף שמצד ההסתכלות עצמה חזינו שלא היתה הקפידא דהא זה ידעו גם מתחלה. וא"כ היה באופן המותר שלא נראו מקומות המכוסים ולא חששו שיסתכלו בכוונה ליהנות שיהו אסור אף במקומות המגולים. ולכן הותר כשלא ידעו שיבאו לידי קלות ראש. אבל כשראו שבאו מזה לידי קלות ראש שהוא להרבות שיחה ביניהם ולגיעה בידיהם וכדומה. התקינו להחליף שהמשים יהיו מבחוץ אחר האמשים שבה יש מעלה שאין הכרח שיסתכלו בה... אבל עדיין באו לידי קלות ראש שכיון שלא היתה מחיצה במקום השערים היה בא הקלות ראש מצד המשים שראו דרך האמשים. ולפיכך אף שלכל דבר הצריך מחיצה הרי הוא מחיצה גמורה מ"מ לענין הבדלת אמשים ומשים אינה כלום שעדיין הם כמעורבין ובאו לקלות ראש. ונתברר שצריכים מדאורייתא לעשות גזוזטרא שיהיו המשים מלמעלה והאמשים מלמטה שרק אז אינם כמעורבין. ובלשון המשנה במדות... וכן פסק הרמב"ם פ"ה מביה"ב ה"ס. אלמא שבתחלה אף שהיו מובדלין בדין מחיצה שמועילה לשאר דברים שצריכו מחיצה לא הועילה לה ונחשבו כמעורבין ואסור מדאורייתא והיו כמפורש שיעשו גזוזטרא. היוצא מזה גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ומשים להתפלל טוב יותר לעשות גזוזטרא שהמשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוזטרא צריכים לעשות מחיצה ממש כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש. ולא סגי במה שנחשבה מחיצה לכל דבר כגון בשערים פתוחים. כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה ספחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש. שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם המשים בלי שום קושי וליגע בידיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש. אבל מסתבר לע"ד שסגי במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים. דהרי חזינו שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות... שזה הרי ידעו גם מתחלה ומ"מ הותר ולא חשו לזה.

שו"ת דברי יואל חלק א' סימן י' (4D)

דבריו. ומכ שכתב לצטוף להחיל אף כשהנשים עומדות למטה כצד הכנסת אם יש מחיצה עד אחר הכתפים על סמך סברתו שכתב שמתכבד שאז אין לבוא לקלות ראש, זה תמו' אף לפי שיטתו שטעם צדדיהם הם הראשונים והערוות מוגנות. כאלו יכולים להרבות בדברים ושמוק וקלות ראש, והמחיצה שצדן הגופים אינה כלום כי ככל צדד רישא גרידי שמשם צד הקלות ראש והצדדים של הצד ואיסור, וכלל הוא הכרית שם בצדדים שהצדדים מן הש"ס שבו איסור דאורייתא, ובאין אפשר להחיל בצדדים דאורייתא על סמך סברתו שכללם אף אלו היו כסברתו מוצה, וכדלית...

בראשונה שכיו מחכונין נשם מנוח, עבשו שחין מחכונין נשם מנוח אמרו מנוח חליצה קודמת למנוח יבום. הרי שבתחילה שבאו לקיים מנוח יבום לא עלה על דעתם לשם נוי או לישיבת או שום דבר אחר ולכן אמרו מנוח יבום קודמת, אבל אח"כ נשתנה הדבר שבעת שבאו לקיים מנוח יבום מחכונו גם לדבר אחר נשתנה הדון ואמרו מנוח חליצה קודמת, ועיי"ש בגמ' שאמרו וכי אכשור דרי, וכמו כן גם צדד דבתחילה שבאו לשמחה צדד כשואצה לראות ברכוים של החסידים ואנשי מעשה שבי דצדקות ופלאה להקציב, ונחיריה...

לשאר קדושה והשוכה שלימה, לא עלה אז על דעתם להסתכל בנשים שיבי תרתי דסתרי, ובגמרא ע"ז דף כ"ו ע"ב בעצדיותה טריד ולא אחי להכבודא, אבל אח"כ נשתנה הדור והיו מאוחזן בצדדים לשם גם מהסתכלן בנשים שבו קלות ראש במקום הקודש לכן ראו כצדד לעשות חוקן גדול.

ודקדקו בהשוכה כגיל הביא ראיות שלא בקפידו על הסתכלות, וכל ראיותיו אינם כלום, ואנא על סדר דבריו. בתחלה כתב להוביט שאלו רוחים שלא בקפידו מצד עלם הסתכלות בנשים, שכרי ידעו גם מתחילה ומימ התירו זה כשלא ידעו שיבואו לידי קלות ראש. ואך כשראו שבאו לידי קלות ראש מצד הסתכלות היינו שברצו שיחה צניייתם צדדי ככל ואיסור וכדומה בתקינו וכו'. ואין זה שום הוכחה דכרעה ענינים מלינו כן בש"ס, וצדדיות דף ל"ט ע"ב, מנוח יבום קודמת למנוח חליצה

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף לט עמוד ב (4E)

בראשונה שהיו מתכווין לשם מצוה מצות יבום קודמת למצות יבום מצוה חליצה קודמת למצות יבום

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (5A)

ואף אחר התיקון הגדול לא נזכר שהיתה שם רק בזוטרטא שהיא מקורשים מונחים על הזיווג הבולטים וסתם בזוטרטא אינה במחיצה... ונמצא שנראו המשים כיון שלא הקיפו את הגזוטרטא במחיצה ולא חשו לה, ואף שלא נראו להאמשים שעמדו תחת הגזוטרטא מ"מ הרי נראו להאמשים העומדים באמצע, ואף שהרמב"ם לפירושו למשנה סוכה שם כתב כדי שלא יסתכלו האמשים במשים... בע"כ אין לפרש מצד איסור ההסתכלות... שהרי אף כשהו למעלה הן נראות...

רמב"ם על משנה מסכת סוכה פרק ה משנה ב (5B)

תיקון גדול, כלומר גדול התועלת, והוא שהיו מכינים מקום למשים ומקום גדור לאמשים, ומקום המשים למעלה על מקום האמשים גבוה ממנו כדי שלא יסתכלו האמשים במשים

תוספות יום טוב מסכת סוכה פרק ה משנה ב (5C)

ומ"ש הר"ב המשים למעלה, פירש הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האמשים במשים, והדיו עמו, כי האמשים שלמטה היו הראויין בשמחה לא השמחים בעצמן, כמ"ש הר"ב במדות שם, כי השמחים היו חסידים... וא"כ הוצרך לטעם, ואמנם הסתכלות האמשים במשים מביא לידי קלות ראש, כי הוא ימשל בר כתיב (בראשית ו'). ועוד משום קישוי לדעת, ושמה יראה קרי, כ"ש בחצרות בית ה'.

שו"ת דברי יואל חלק א סימן י' (5D)

אמנם, חין בהרחיק צפרים זה, כי גם עיקר החלטתו שכהליט שאין לחוש להסתכלות זה חינו, וברמב"ם

שכרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מכלכות יו"ט הכ"א וצ"ע סימן תקכ"ט שחייבים צ"ד להעמיד שוערים בגגים שיכיו מסבבין ומחפשיין בגגות וצפרדסים ועל הגגות כדי שלא יתקבצו אמשים ונשים, ונדלוף ששוקו צרתי אלל בגגות וצפרדסים לא היו מליאות לעשות מחילות מצדילות, גם אי"ע לגזור על הכשים שלא ילכו כלל לחוף שבי"ה גזירה שאין רוב הניצור יכולין לעמוד בה, והעמידן עכ"פ שוערים לתקן מה דאפשר שלא יתקבצו עכ"פ, וא"כ כשי"ב שהיו מעמידין שוערים במקדש ה', וצפרט שבי"ה שם מחיבה המבדלת ולא היו החשש אלל במקום השוערים שהיו פתוחין ודרך ז"ס היו רואין,

בנשים, וצחקו' הג"ל רובם להעמים צדברי הרמב"ם ז"ל צפוי"מ שאין כוונתו לחוש להסתכלות אלל להסתכלות כזאת שיכולה להביא לידי שיחה וקלות ראש, וזה ודאי אי"א להעמים כלל צדברי הרמב"ם ז"ל שהרי חין שם

וא"כ אם היו מעמידין שוערים במקום השוערים ולקוח אחת כל הנוהג קלות ראש שם עם הנשים האין צ"ל לידי קלות ראש, ולמה הולכו שבור זה לעבור על איסור דאורייתא להוסיף על הצנין שהוא חסור משום הכל ככתב מיד ה' עלי בשביל, אם היו אפשרות לעשות שמירה מעולה צדבר.

הרמב"ם ז"ל כי לא הזכיר אלל עטם בהסתכלות צדבר שזה חינו חמת לפי דבריו שאף כשהיו הנשים למעלה יכלו להנשים להסתכל, וז"ל לכל מעיין שמדברי הרמב"ם ז"ל צפוי"מ מוכרח שנעשה צדופן שלא יכלו הנשים להסתכל בנשים, וכן מצוה צדוי"ע שם על המשנה

וע"כ נראה צדור שהי' החשש רק בצדיל הסתכלות שפשי" רוב אי"א להשגיח מי"ו ולהצחיק אם בני הצטט בכוונה, אלל סוף כל סוף הרגשו שהי' צדן בנס הסתכלות וברכורי ענינה זה נקרא קלות ראש כמי"ש

ג"כ מכת סברת נראה, דמה שאמרו בגמרא צענה שהיו הנשים למטה שראו שצאו לידי קלות ראש, חין כוונתם שצאו שם לידי שיחה כהכל ואיסור וכדומה דברים שצגנוי כמי"ש צדשו' כה"ל

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכט (5E)

חייבים ב"ד להעמיד שוערים בגגים שהיו משוטטים ומחפשים בגגות וצפרדסים ועל הנהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אמשים ומשים, ויבואו לידי עבירה וכו' וזהו בדבר זה לכל העם, שלא יתערכו אמשים ומשים בבתיהם בשמחה ולא ימשכו ביין שמה יבואו לידי עבירה אלא יהיו כולם קדושים

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (6A)

..ודוחק לומר שמכיון שלא נראו אלא להעומדים באמצע. וימא ששם היו רק המרקדים בשמחת בית השואבה שהם היו רק חסידים ואנשי מעשה שלהם אין קפידא בהסתכלות כלרב גידל ברכות דף כ'. שהרי לא בכל חסידים ואנשי מעשה מציו מעלה זו דרב גידל. דהא רבנו דרב גידל וכן רבנו דר' אחא בכתובות דף י"ז היו ג"כ חסידים ואנשי מעשה ולא היתה להם מעלה זו. ואדרבה אמר אב"י בסוכה דף ג"ב ובת"ח יותר מכולם. ובסוף קידושין מציו בר"מ ור' טרפון שעוד התמירו על עצמן גם בדברים שאנשים פשוטים לא נחשדו עליהם ולא סמכו על חסידותם ותורתם. וגם ודאי שהיו באמצע גם מהעם הבאים לראות שלא חזרו בשום מקום שלא היתנו להראים לעמוד במקום המרקדים.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כ עמוד א (6B)

רב גידל הוה רגיל דהוה קא אדיל ויתבי אשערי דטבילה. אמר להו: הכי טבילו והכי טבילו. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מיצר הרע? אמר להו: דמיין באפאי כי קאקי חיור. רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קא אדיל ויתבי אשערי דטבילה. אמר: כי סלקן בבת ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בן. ונהו להו זרעא דשפירי כנותי. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מעינא בישא? אמר להו: אנא מזרעא דיוסף קא אתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא

ותמרו בגמרא

סוטה דף ס' ע"א גמירי דאין יתכיר שולג חלל צמח שטיניו רולות, וע"ז צודאיו כיו נאמנים על טמאם החסידים וחנשי מעשה שלא יסתכלו שם כלל ולא תהיה שם שליטה מילכ"ץ עליהם. ונלמ"ד אמרו (בבב"ב דף ק"ב ע"ב) במתפלל לריך שיסן פניו למטה ולבו למעלה, ואתון החסידים וחנשי מעשה שכיו מרקדים צדיקות נפלאה ותשובה אמיתית לפני הקב"ה צודאיו כיו עיניהם למטה ופניו עיניהם מראות במקום שאינו לריך לראות.

מ"ש עוד צודאיו כיו צאמנע חנשים מהטם הצאים לנאום שברי לא נזכר צאום מקום שלא היינו לכוואים לעמוד במקום המרקדים, און זה שום ראי, דבגמ' לא צאו להשמיטנו חלל עוקר הכידוש מה שכוויפו על הבנין, שזה צאמנע חסור מהכחוד. להכל צכחז וגו' (דכ"א כ"ח) ואך יפן שראו שא"ס לתקן צאופן אחר עשו גם זה, אצל יתר הפרטים מה שנעשה צפנים בצדוד עמידה סאנשים און לריך לצרוע, דצודאיו עשו כל ענדקי לגדור נזר צפני כערוב. וגם דממילא נשמע דכיון שאמרו שעשו תיקון גדול צודאיו כיו בסיקון צשלימות ככל האפשרי, דבר ולא חלי דבר. וכרמזים

שו"ת דברי יואל חלק א' סימן י' (6C)

והחריך עוד צוב. הכה חומו הפי שדחמו כון, הוא צפויי"ע צמ"ש כי האנשים למטה הם כרוואן צשמתה לא הצמחים צפנאם כי הצמחים היו חסידים, והוכז צטינוי אוחו הפי שכתב צשציל זה וכדין עמו. דלא כמ"ש צחצובה כ"ל. ובצמח מה שחקשה צוב מרבנן דר' גידל ורבנן דר' אחא ושאר מקומות שרואין שלא סמכו על חסידותם ותורחם נגד הילכ"ץ, און זה ענין לכאן, דכחם צדרב גידל דיתבי אשערי טבילה ואמר להו הכי טבילו והכי טבילו, הוב מוכרח להסתכל צבן לכווח לכן אופני כטבילה, וע"ז אמרו ל' ולא מיסתפי מר מילכ"ץ, וכן צרב אחא דמרקד לה על כספו, וכן הוא צכ"מ שיש שליטה מילכ"ץ מלינו לפעמים שמתחבט צח"ס יותר מצבולס, אצל צכאן החסידים וחנשי מעשה לא היו מסתכלין כלל למטה על הנשים

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (7A)

ומלשו הרמב"ם בפירושו משמע שמקום האנשים לא היה למטה תחת הגזוזטרא שכתב שהיו מתקנים מקום לאנשים ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים. ולא כתב כלשונו הרע"ב שהיו מושיבין הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה, שהיה משמע תחת הגזוזטרא אלא משמע שלא היו האנשים למטה מן הנשים אלא מקום האנשים היה למטה על הרצפה ומקום הנשים היה למעלה במקום גבוה. וכן משמע גם מלשונו בפ"ת מלולב הי"ב. וכזה מובן פירושו במדות פ"ב מ"ה שכתב שהקיפו אותה בשקופין אסומים ועשו בהם כמין מעלות כדי שיביטו מהו הנשים בשעת כניסת ישראל לשמחת בית השואבה ... וכונתו שלא היו ידיו יוצאין מהכותלים להיטח שם גזוזטרא כפרש"י. דלפירושו לא היה שם כותל אלא שעשו הגזוזטרא אסומה עד הקרקע ושקופים הוא מלשונו השגפה. ונעשו כמעלות לצד העזרה שיעמדו עליהן להביט משם. ונמצא שלא היה כלל מקום תחת הגזוזטרא. לא כפרש"י. וא"כ נמצא שנראו הנשים לכל האנשים לפירושו של הרמב"ם. ומוכרחין לומר שכונתו בפירושו לסוכה להסתכלות כזאת שיכולה להביא לידי קלות ראש שהוא רק כשעומדות הנשים למטה בלא מחיצה או אף במחיצה נמוכה שהן כמעורבין. וכתב זה מחמת שסובר שההסתכלות מביאה לקלות ראש כמו שכתב הת"ט. ואמנם ההסתכלות האנשים בנשים מביאה לידי קלות ראש, אבל עכ"פ רק כשאפשר לבא מזה לקלות ראש שייר לאסור. וכשהו למעלה אף בלא מחיצה. ולמטה במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שאין שייר לחוש לקלות ראש לא איכפת לן בהסתכלות אף להרמב"ם בפירושו לסוכה. ואף אם יסתפק בכונתו בפירושו. לדימא אין לה אלא מש"כ הרמב"ם בהלכותיו פ"ה מביה"ב ה"ט שהוא כדי שלא יהיו מעורבין. וכן בפ"ת מלולב הי"ב שכתב כדי שלא יתערבו אלו עם אלו ... ואין לסעות לפרש בלשונו שקופין אסומים שכתב הרמב"ם בפירושו למדות שהיו שם חלונות שקופים אסומים וכמו בחלונות המקדש שפרש"י במנחות דף פ"ו שהיו רחבות מבפנים וצרים מבחוץ. וכאן יהיה להיפוך. שבאופן זה נאמר שהו רואות ואין נראות כ"כ. ונפרש בפירושו בסוכה שהוא מצד ההסתכלות לבד. שהרי לא אמר שעשו חלונות שקופים אסומים. אלא שהקיפו בשקופין אסומים ואין בלשונו הזה חלונות כלל. ..

ר' שבדיה מברטמרא מסכת סוכה פרק ה משנה ב (78)

תקן גדול - שהיו מקיפים אותה גזוזטראות ומושיבים הנשים למעלה והאנשים מלמטה. כ"י שלא יבואו לידי קלות ראש:

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הל' יב' י"ד (79)

ערב יום טוב הראשון היו מתקניו במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו..... מצוה להרכות בשמחה זו, ולא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולו באין לראות ולשמע.

שו"ת דברי יואל חלק א' סימן י' (80)

ש"ב ההצונחתי בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמדות ט"ב על המשנה דחלקה היתה צראשונה, שכתב עיני חלקה שהיתה פרושה ואין כותל מקיף לה, א"כ מצולח בלשונו שאח"כ עשו כותל מקיף לה לבגוזטרא, שבגוזטרא צלגד חויה נקראת כותל כמ"ש הרמב"ם בפ"ח דעירובין שכוונתי שבצביל התיקון עשו כותל על הגוזטרא למחילה ולא היתה פרושה כצחילה, ובקרבן העדה על הירושלמי פרק ההלול הביא שני הפירושים שהיתה חלקה צלי זיזון, ולי"א שהיתה חלקה צלי מחילה ומעקה, וכתב בזה כפל לשון מחילה ומעקה ורצה שכיון בזה שבצביל שני העומים עשו הכותל שעל הגוזטרא בצביל מחילה צפני הסתכלות ובצביל מעקה, וכן נראה הפירוש בדברי הרמב"ם צמ"ט (שם) שעשו שקופין אטומים, דר"ל שעשו המחילה באופן שלבשים שלמעלה ה"ו שקופין ולבגזטראים שלמעלה ה"ו אטומים, וכ"י שלא יוכלו לראות כלום ע"ד שכתב (מלכים א' ו') חלונות שקופים ואטומים, ואין לזה פ"י וצ"ל עוד בחשו"י הר"ל, שממ"ש הרמב"ם (בפיה"מ סוכה פ"ה מ"ב) שה"ו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים ומקום הנשים למעלה מהאנשים, משמע שלא ה"ו מקום האנשים למטה מהנשים אלא מקום האנשים ה"ו למטה על הרצפה ומקום הנשים ה"ו למעלה במקום גבוה, ופי' בזה מ"ש שקופין אטומים שכוונתי שלא היו זיזין ויאלצין מן הכותל אלא שעשו בגוזטרא אטומה עד הקרקע ולא ה"ו מקום כלל תחת הגוזטרא ונמלא שפירא האשים לכל האנשים והאריך בדבר, וכ"י חויה אלא דברי חומה, וכי בצביל שכתב הרמב"ם שמקום הנשים ה"ו למעלה מן האנשים יש חיזה משמעות שלא ה"ו מקום לעמוד תחת הגוזטרא, אלא אם עמדו האנשים למטה תחת הגוזטרא ה"ו ג"כ מקום הנשים למעלה מן האנשים, ואין בזה שום משמעות

ג"כ ח"א לומר כלל שבי' בנין אטום עד הקרקע, ראשית בלא חיסור דאורייתא להוסיף על הצביל, אלא שהותר בצביל התיקון של קלות ראש, ולתיקון זה די בגוזטרא כפירש"י ז"ל (סוכה דף ר"א ע"ג) וכל המפ', אבל בזה שמוסיפין עוד לבנות עד הקרקע זה חויה כלל בצביל לורך התיקון, כי אדרבה הוא מניק לתיקון שמתקן חויה אם יש אפשרות לעמוד תחת הגוזטרא אלא יוכלו להסתכל, וא"כ אין שום היתר לזה.

ועוד שכותב סיני גדול הרבה מאלו בגוזטרא, שבגוזטרא לא נתקנוה עד למטה ונתקנה הערה הרבה צמוד מרוב, כי אמרו ז"ל (במשנה דמדות שם) והקופות גוזטרא שה"ו מוקף בכל הרוחות בגוזטרא והוא בצביל שבי' לריך למקום הרבה בצביל רוב הנשים שצאו ואם בכל הכיף שה"ו לבגוזטרא ה"ו יבנה עד למטה ולא ה"ו אפשרות לשום אדם לעמוד שם, לא נשאר צפורה לעמידת האנשים אלא מקום קטן ור"ב באמצע, ונמלא שבי' מזיזין לישראל בזה מאלו שצ"ל ה"ו עומדת נפופין (אבות פ"ב מ"ה) וצ"ל גם ע"ס

הלשון של שקופים אטומים חויה כותל פירשו אלא שאין להאריך בזה כי צ"ל עיקר הדבר ח"א לאומרו כלל, אבל בפ"י שכתבתי בשקופים אטומים שה"ו שקופים לבני הנשים ואטומים לבני האנשים שלא יכלו לראות זה נכון וזכור, ובתשובה כ"ל דת"י פ"י זה יתן שלא אמר חלונות, ואין זה כלום כי לא ה"ו צורת חלונות אלא סובב וכולך על מה שה"ו שם כותל מקיף ואמר שה"ו הכותל בדרך שקופים אטומים ואין זה נקרא חלון אלא כותל מנוקב, ולא דמי למה שאמר צביכמ"ק שה"ו חלונות שקופים אטומים, ששם ה"ו צורת חלונות בדרך שצ"ל נבחים, ואפילו אלו ה"ו צורת חלונות ג"כ אין דיוק בזה שהשמי"ת חיצת חלונות, כי עיקר הענין בזה שאמר שקופים אטומים וצ"ל שחצר חיצת חלונות לא חצר אלא קריאת השם צלגד, והרבה פעמים חלוני צפירות המשנה לברמב"ם שכתב לשון קצר וחצר חויה מלין אם עכ"ל נכתב עיקר הענין וח"א לומר ע"ז עיקר חצר מן הכפר, ואין לבנות כלל על דיוקים כאלה להחליף הדברים מפשוטן.

במצ"א לפ"י שיש לנו שני דרכים בלח"ב חופן שנפסק צביכמ"ק שלא יכ"ו הסתכלות, בלח"ב דרכו של החויה"ט שעמדו האנשים תחת הגוזטרא וכו"ו בגוזטרא מקיף את כל הערה זאת מקום קטן נשאר צ"ל למעלה לעמידת החסידים ואנשי מעשה שבי' המרקדים, וכפ"י מה שג"ר"ה מלשון הרמב"ם ז"ל ומפירושו של הק"ע שה"ו על הגוזטרא כותל מקיף בדרך שקופים אטומים, ועכ"פ זה ודאי שפירושו של הרמב"ם ז"ל אמת שה"ו נעשה צ"ל אופן שלא יוכלו לראות לידי הסתכלות.

רמב"ם על משנה מסכת מידות פרק ב משנה ה (7E)

וענין חלקה, שהיתה רחבה ללא כותלים. מקיפים אותה... מפני שחששו להתערבות האנשים עם הנשים הקיפיה עמודים ועשו עליהם מסביב תאים גבוהים שיסתכלו מהן הנשים בזמן שמתקבצין ישראל שם לשמחת בית השואבה כמו שבארנו בסוף סוכה

תוספות יום טוב מסכת מידות פרק ב משנה ה (7F)

וחלקה היתה - כתב הר"ב בשם הרמב"ם פרצה שלא היתה מוקפת מחיצה. וצריך לומר שמעקה היה לה סביב. שהרי גובה היתה ו' אמות מהר הבית. ולפירש"י שכתבתי במ"ב פרק בתרא דסוכה פ"א ט"ז ע"ש:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מ (8)

ודאי דין ברוח ומפורש בכמה דוכתי בגמ' בע"ז דף כ' מקרא דומשמת שלא יסתכל באשה נאה אפילו פנויה ובא"א אפילו מכוערת ובכתובות דף י"ז שנוסק דאסור להסתכל בפני כלה אף בשביל לחבבה על בעלה... עכ"פ ודאי אסור להסתכל באשה אפילו במקומות שדרכן להיות מגולות כשמתכוין לראותה... וזה אסור בכל מקום אפילו ברחובות ויש חיוב על כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק אך לא באופן שיהיה פרוש קיזאי שיהיה מקיז דם לכותלים... וכן כשבאה אשה לשאול להרכיב שאלה בעיני איסור והיתר מחוייב להשתדל שלא להביט בפניה כדי שלא יבא ליהנות ח"ו מהראיה וכן בכל מקום שפוגע במשים. אבל לא בשביל זה הוא ענין חיוב המחיצה ברה"ג ובכל מקום שמתאספים שמחוייבין לעשות מחיצה בין אנשים למשים. כי בשביל איסור ההסתכלות הוא כמו בכל מקום שהוא דין על האנשים שלא יסתכלו בהן כמו ברחובות. ואם יש מי שיעבור ויסתכל בכונה לראות ליהנות אין אנו אחראין להם... והטעם פשוט דזה לא ניכר לאחרים. ורק בשביל קלות ראש הוא חיוב המחיצה שזה ניכר לאחרים ובאין ממילא גם הם לקלות ראש ולידי הרהור ח"ו שלזה מבי בגובה י"ח טפחים. אבל ודאי שראוי לבעלי נפש להתמיר לעשות כשאפשר גבוהה יותר מראשיתו ואף כשהן למעלה שלא יתראו ...

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט (9)

ולכן במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שמסתבר שאין לבוא לידי קלות ראש יש להתיר. והוא גובה ג' אמות שהן י"ח טפחים כדאינתא בשבת דף צ"ב ע"ב ברש"י ותוס' שם... ואף שנראים הראשים אף ב"ח טפחים כשעומדות. לא יבא מזה לידי קלות ראש. והמתמירין להגביה המחיצה עד שלא יתראו גם ראשיתו תבוא עליהו ברכה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן לא (10A)

מאין בא לי החשבון דסך י"ח טפחים... מפורש בתוס' שבת דף צ"ב ע"א ד"ה אישתכח וכן הוא גם ברש"י שם ד"ה אשתכח. ורק שלרשב"ם ב"ב דף ק' ע"ב ז"ה והכוזני הוי גובה האדם עם הראש י"ח טפחים הרי מוכרחין לומר מהחשבון דגמ' דהארון היה כשמשאו על הכתפים למעלה מעשרה אפילו היה גובה הלויים רק ג' אמות כמונו הם לא פחות מס"ז טפחים ושני שלישים. ודעת הרשב"א הוא יחידא. והתוס' דחו שיטתו שלכן היה ראוי להצריך י"ח טפחים. אבל מ"מ בשעת הדחק כגון שאין רצין המתפללין יש להקל כהרשב"ם כי יש לסמוך בשעת הדחק על דעת יחיד... גם אולי משי' שלטם הם נמוכות מעט. והנה שיעור ג' אמות בגובה לפי שחושבין לענין מקוה הוא ע"ב אינטשעס ונמצא שאף כשיקילו כרשב"ם הוא יותר מס"ו אינטשעס. אבל יש שיעור פחות מזה שהוא ערך כ"ב אינטשעס דה"ח טפחים הם ס"ו אינטשעס. ובד"ו זה אפשר שיש לילך להקל. לכן כתבתי שבשעת הדחק יש להקל על ששים אינטשעס

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צב עמוד א (10B)

אמר רבי אלעזר: המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים - חייב, שכן משא בני קהת... וגמירי, דכל סומא דמידלי' במוטות - תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע, אישתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי

רש"י מסכת שבת דף צב עמוד א (10C)

אשתכח דלמעלה מעשרה קאי - טובא, אפילו אין גובהו של לויים אלא שלש אמות כמונו - הרי שמונה עשרה טפחים. וארון אינו תלוי למטה מכתפתיהו אלא ששה טפחים ושני שלישי. ספח. אישתכח דגבוה עשרה ויותר.

תוספות מסכת שבת דף צב עמוד א (10D)

אשתכח דלמעלה מ' הוה קאי - דמכתף אדם עד לארץ שלש אמות... ומקוה... וכוזני... דאורכן ארבע אמות היים עם ראש וצואר... והא דאמרינן במי שהוציאנהו (עירובין דף מח.) דמקומו של אדם ארבע אמות היינו כשפושט ידו למעלה מראשו.

תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק ה (11)

מתקנין שם תיקון גדול ... שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן. כהיא דתנינן תמן וחלקה היתה בראשון והקיפיה כצוצורה שהנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. ממי למדו מדבר תורה. וספדה הארץ משפחות משפחות לבד

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מב (12A)

ובדבר השער כיון שהוא שעת הדחוק שאין מניתין באופן אחר יש לסמור על המקילין הר"ף והרמב"ם שאין השער ערוה לענין ק"ש ודברי תורה, ובזמננו שבעונה"ר רוב המשים הולכות פרועות ראש אף שהוא באיסור כתב בערוך השלחן סי' ע"ה ... ולע"ד נראה ראייה גדולה מהא דהוצרך רב ששת בברכות דף כ"ד להוכיח דשער באשה ערוה מקורא דשערר כעדר העזים שהוא קרא דדברי קבלה, ורק מסברא בעלמא שהוא מדמשבח לה קרא בגוה כדפרש"י, ואמאי לא הביא הקרא דופרע ראש האשה שילפינן מזה דאיסור לילך בגילוי הראש, ומצד זה הוא מקום מכוסה שעושה להשער דין ערוה, אלא ודאי שהאיסור לילך מגולה לא היה עושה את השער בדיו ערוה, ולכן הוצרך להביא קרא דמשבח לה בגוה, שמזה ש"מ תאוה היא כדפרש"י, וא"כ מאחר שאף דמשבח קרא בגוה לא מסר לקרות ק"ש כנגד שער פנויות שדרכן לילך פרועות כמפורש בש"ע, אלמא דטעם זה אינו אוסר כשדרכן לילך פרועות, לכן כיון שעמה הורגלו לילך אף המשואות פרועות אף שהוא באיסור אינו ערוה לגבי ק"ש ודברי תורה, ולכן בשעת הדחוק יש לסמור ע"ז, ויראי ה' יש להם להחמיר להפוך פניהם לצד אחר משאומרים קריאת שמע וכל סדר התפלה, וכשא"א יסגרו עיניהם, דכיון שלעצמן יכולין להחמיר אין זה שעה"ד לפניהם.

ערוך השולחן אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן עה (12B)

ועתה בואו ונצווה על פרועות דורים בעונותיהם הרבים, שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעוון זה והולכות בגילוי הראש, וכל מה שצדקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל, ועתה פשתה המספחת שהמשואות הולכות כשערוותן כמו הבתולות, אינו לנו שעלתה בימים כך, מיהו עכ"פ לדינא נראה שמוותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעתה רובן הולכות כך, וזהו כמקומות המגולים בגופה, וכמ"ש המרדכי בשם ראב"ה בספ"ג ד"ל כל הדברים שהזכרנו לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות, אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישים דליכא הרהור עכ"ל, וכיון שאאלינו גם המשואות כן ממילא דליכא הרהור

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מב (13)

... לצרף יריעה מעשה רשת אם נראות כזה זרועות המגולות אינו כלום, אבל אם היא יריעה כזו שנראות באופן שאין להכיר המקומות שהן מגולות נחשב כסוי כיון שלא נראה גלוי הבשר רק נראות כאל בעלמא, כשהנשים הן על מרפסת יוצאין כזה מצד דין מחיצה אף שהמחיצה נמוכה מאחר שהן בגובה, אבל מאחר שהולכות בזרועות מגולות צריך להוסיף יריעה עד שלא יתראו זרועותיהן, ואם אפשר טוב להוסיף עד שלא יראו גם את השער שלהן, אבל הבתי כנסיות כשישי להם באלקאני אין מקפידין שוב ואיני יודע טעם, ובדאי הוא משום שאין יכולין לעשות כלום שלא ישמעו להם...

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מג (14A)

בדבר המחיצה שעושה חלק ממנה מזכוכית בערך שליש מלמעלה... מדין המחיצה ליכא חסרון, אבל מצד אחר שאולי ילכו בלבושי פריצות שנראה בש"ר... יהיה אסור להתפלל כשפניהן לצד עזרת הנשים להתפלל ולומר דברי תורה, אם לא שתראו להזהיר שיהיו מלובשות בצניעות כשכאות לביהכ"נ וגם לידע שיקיימו האזהרה... לכן אם רוצים דוקא בזכוכית... להזהיר שיבואו לביהכ"נ מלובשות בצניעות... ושמעת' כי יש זכוכית שרק מצד אחד יכולין לראות וטוב לעשות בזכוכית כזו שהנשים יוכלו לראות והאנשים לא יוכלו לראות.

שו"ת שבט הלוי חלק א סימן כס (14B)

אשר שאל בענין מחיצת בית הכנסת שבין אנשים ומשים והיא של זכוכית ונראו דמות משים אעפ"י שאין ניכרין אבל נראין, אם כי קשה להורות למקומות שיש בהם מורה הוראה ות"ח כי אולי עשו עפ"י הוראת חכם ירא אלקים, מ"מ באופן כללי נראה הדבר תמוה, דאפילו נימא דהוא באופן שאין חשש ראי', מ"מ עצם הדבר לעשות רק מחיצה של זכוכית, תדעה היא ומאן מפסי באיזה שיעור ואופן....

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן לב (15)

שתי סבלאות של עץ יפים והם עשוין למוי ולינפי גקבים מקבים... לע"ד הם ראויין לעשות מחיצה באשר דרך גקבים האלו אי אפשר לבא לידן קלות ראש, וגובה המחיצה ממקום שהנשים עומדות הוא לא פחות מששים אינסשעס

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן מג (16)

...הנכון לע"ד דאף שמוותרין לעשות ביהכ"נ אשר ישיבת הנשים יהיה ג"כ למטה בשוה לאנשים בהפסק מחיצה שגובהה י"ח טפחים, אבל ודאי כשהנשים יושבות למעלה עדיף, דזה מפורש בגמ' סוכה דף נ"א שא"א לבא כזה לידן קלות ראש, וביושבות בשוה בהפסק מחיצה שהוא רק מסברא שאולי יש גם לחלק של"ד כ"כ ליושבות למעלה הוא גרוע קצת... ומה שטוענות הנשים שקשה לפניהן לעלות ומחמת זה רוצות לישב למטה היא טענה חלושה ואינה אמת... כדחזיקן שבשביל הנאה גופנית הן עולות עוד ביותר מעלות, כ"ש שבשביל כבוד שמים אין בזה קושי מעלות, אלא הוא בשביל זלזול בהמחיצה ובהרצון לשנות מנהגי ישראל קדושים ולכן צריך למחות שלא לשנות, וזכות קדושת ביהכ"נ יתברכו מן השמים.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן כג (17)

...כפי שחזינו בזמננו שעד הכתפים ברוב נשים הוא פחות, לכן המיקל במחיצה דרשנים אינטשענס שהם חמשה פוט אין למחות... אבל בפחות מחמשה פוט יש למחות... ולכן כאשר נמצא הבעה"ב לתקן אבל רק כפי הדין המוכרת ולא יותר, והנשים מוכרות לבא לביהכ"נ בצריעות, רשאים לעשות מחיצה למעלה בזכויות השלים עד ששים אינטשענס ולא פחות, ואם יכולין להוריד את רצפת הנשים שיהיה בשוה גם מצדו ששים אינטשענס או להוסיף על המחיצה עד ס"ו הוא טוב, ואם לאו איני אוסר אבל אין דעתי טחה מזה, וכמוכן כל זה כתבתי מעצם חיוב הדין כשיש דוחק מצד הבע"ב, אבל מהראוי להחמיר להגביה המחיצה עד שלא יתראו גם ראשיהן ושתהיה המחיצה מדבר שלא נראו הנשים

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן כט (18)

הנה בדבר המחיצה אשר רק חמשים אינצ'ים גובהה ולמעלה עוד י"ג אינצ'ים הם חלונות פתוחות ברוחב י"ג אינצ'ים, ודאי אין זה מן הנכון להתפלל שם, אלא מוכרחין לעשות יריעה פרוסה על כל השטח, ואף לעשות הי"ג אינצ'ים העליונים בקנים סמוכות ז"ז כג' אינצ'ים ופחות שיש מקילין בזה אין זה לפי רוח חכמים ...

שו"ת שרידי אש חלק א סימן יד (19)

וע"ד המסך והגדר בעזרת נשים - הנה ידוע מ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה סוכה פ"ה מ"ב:.... כדי שלא יסתכלו האנשים במשים, וכן כתב התו"ט... ואולם בה"ל לולב פ"ה ה"ב כתב: כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ובאמת אמרו במדות פ"ב מ"ה: כדי שלא יהי מעורבין, וכן בתוספתא סוכה פ"ד ה"א, וכן משמע מרש"י סוכה ג"א, ב, ופ"יכר בארצות פולין וליטא אין מחמירים כ"כ, שהרי המתפלל עומד ומתפלל בסיידור ואינו מגביה עיניו למעלה, אבל באשכנז נהגו להחמיר ודאי שיש כאן מצד חומרת המקום ולכן אין לר' אלא מהומה ושענה, שבאם אפשר לתקן ודאי שמצוה לתקן, אבל אין לעשות מחלוקת גדולה ולהרוס קיבוץ של יראים בשביל הידור מצוה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן ח (20A)

והנה שאלת המחיצה כבר נתעוררה בדור הקודם ובספר לב העברי ח"ש נדפס פסק דין על כך אשר עליו חתומים למעלה משבעים גאונים ובראשם המהר"ם אש והגר"ש גאנצפריד ז"ל ובסע' ה' מהפס"ד פסקו בסכימו חריפא וז"ל: אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים רק באופן אשר לא יוכל להסתכל אנשים במשים, רק יעשו כנהוג בימי קדם, וכן אם כבר נעשה לא ינוסו בה עכ"ל... בגדולה מזאת מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק האו"ת סי' ע"ד... צוה שלא לחוש אפילו מפני אימים של פריצי עם שיעברו על חילולי שבת וכדומה... וזה שלא נזכר בשו"ע מדין עשיית מחיצה בין בית הכנסת לעזרת נשים הוא מפני שאז לא היתה קיימת בעיה כזאת בכלל, כי כל בתי הכנסיות היו עשויים באופן שכותל עב היה מפסיק בין ביהכ"נ לעז"נ והיתה מגעת מהרצפה ועד הגג וקול התפלה היה מגיע להם דרך חלונות קטנים או דרך חלולים חלולים, שהיו עשויים ככותל, ולא עלה על הדעת כי תתקיים בכלל בעיני כזאת אם צריכים מחיצה, וש"ב הגאון הגר"א אברמסקי שליט"א מדי דברטן פעם על אודות הצרכת מחיצה בין ביהכ"נ לעז"נ הצביע על דברי המרדכי בפ' כירה שמוכר בס"ד באו"ח סי' שט"ו סק"א שכותב לעינו שבת דמחיצה הנעשה לצריעות כגון מחיצה שעושין בשעת דרשה בין אנשים לנשים מותר, הרי דמדי שמתאספים אנשים ומשים יחד אפילו לשעת דרשה שהוא עראי צריכים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים, דון מינה דמכ"ש דצריכים לעשות מחיצה בין ביהכ"נ לבין עז"נ... לתפלה שהוא קבוע...

שו"ת מהר"ם שיק חלק אורח חיים סימן עז' (20B)

הנה שאלת המחיצה כבר נתעוררה בדור הקודם ובספר לב העברי ח"ש נדפס פסק דין על כך אשר עליו חתומים למעלה משבעים גאונים ובראשם המהר"ם אש והגר"ש גאנצפריד ז"ל ובסע' ה' מהפס"ד פסקו בסכימו חריפא וז"ל: אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים רק באופן אשר לא יוכל להסתכל אנשים במשים, רק יעשו כנהוג בימי קדם, וכן אם כבר נעשה לא ינוסו בה עכ"ל... בגדולה מזאת מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק האו"ת סי' ע"ד... צוה שלא לחוש אפילו מפני אימים של פריצי עם שיעברו על חילולי שבת וכדומה... וזה שלא נזכר בשו"ע מדין עשיית מחיצה בין בית הכנסת לעזרת נשים הוא מפני שאז לא היתה קיימת בעיה כזאת בכלל, כי כל בתי הכנסיות היו עשויים באופן שכותל עב היה מפסיק בין ביהכ"נ לעז"נ והיתה מגעת מהרצפה ועד הגג וקול התפלה היה מגיע להם דרך חלונות קטנים או דרך חלולים חלולים, שהיו עשויים ככותל, ולא עלה על הדעת כי תתקיים בכלל בעיני כזאת אם צריכים מחיצה, וש"ב הגאון הגר"א אברמסקי שליט"א מדי דברטן פעם על אודות הצרכת מחיצה בין ביהכ"נ לעז"נ הצביע על דברי המרדכי בפ' כירה שמוכר בס"ד באו"ח סי' שט"ו סק"א שכותב לעינו שבת דמחיצה הנעשה לצריעות כגון מחיצה שעושין בשעת דרשה בין אנשים לנשים מותר, הרי דמדי שמתאספים אנשים ומשים יחד אפילו לשעת דרשה שהוא עראי צריכים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים, דון מינה דמכ"ש דצריכים לעשות מחיצה בין ביהכ"נ לבין עז"נ... לתפלה שהוא קבוע...

הנה שאלת המחיצה כבר נתעוררה בדור הקודם ובספר לב העברי ח"ש נדפס פסק דין על כך אשר עליו חתומים למעלה משבעים גאונים ובראשם המהר"ם אש והגר"ש גאנצפריד ז"ל ובסע' ה' מהפס"ד פסקו בסכימו חריפא וז"ל: אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים רק באופן אשר לא יוכל להסתכל אנשים במשים, רק יעשו כנהוג בימי קדם, וכן אם כבר נעשה לא ינוסו בה עכ"ל... בגדולה מזאת מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק האו"ת סי' ע"ד... צוה שלא לחוש אפילו מפני אימים של פריצי עם שיעברו על חילולי שבת וכדומה... וזה שלא נזכר בשו"ע מדין עשיית מחיצה בין בית הכנסת לעזרת נשים הוא מפני שאז לא היתה קיימת בעיה כזאת בכלל, כי כל בתי הכנסיות היו עשויים באופן שכותל עב היה מפסיק בין ביהכ"נ לעז"נ והיתה מגעת מהרצפה ועד הגג וקול התפלה היה מגיע להם דרך חלונות קטנים או דרך חלולים חלולים, שהיו עשויים ככותל, ולא עלה על הדעת כי תתקיים בכלל בעיני כזאת אם צריכים מחיצה, וש"ב הגאון הגר"א אברמסקי שליט"א מדי דברטן פעם על אודות הצרכת מחיצה בין ביהכ"נ לעז"נ הצביע על דברי המרדכי בפ' כירה שמוכר בס"ד באו"ח סי' שט"ו סק"א שכותב לעינו שבת דמחיצה הנעשה לצריעות כגון מחיצה שעושין בשעת דרשה בין אנשים לנשים מותר, הרי דמדי שמתאספים אנשים ומשים יחד אפילו לשעת דרשה שהוא עראי צריכים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים, דון מינה דמכ"ש דצריכים לעשות מחיצה בין ביהכ"נ לבין עז"נ... לתפלה שהוא קבוע...

שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן ז (20C)

חיוב הקמת מחיצה מבדלת בין אנשים לנשים, אנו למדים מדברי הגמרא בסוכה ד' ל"א... ומבאר הרמב"ם בפיה"מ שלכן התקיים... כדי שלא יסתכלו האנשים במשים, זאת אומרת "שגדול התועלת" בזה (כביטוי של הרמב"ם שם) היה לא רק בגלל כדי שלא ישבו בתערובות בלבד אלא גם כדי שיעי"ז לא יסתכלו האנשים במשים, ויעיין בתוס' יום טוב... שכותב על דברי הרמב"ם דהדין עמו... גלמ"ד מהאמור כי סמיכות מדת המחיצה שיש להתקין צריכה להיות עד כדי שלא יוכלו האנשים להסתכל דרכה במשים שבעז"נ... ובנוגע כמה שצריך להיות גובה המחיצה... צריך שתהיה גובהה איש בערך כשלוש אמות וחצי.

ילקוט שמעוני שמואל א פרק ט [רמד קח] 21A

כבואכם העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה. כל כך למה, רב אמר שהמשים דברניות הן, ושמואל אמר כדי להסתכל ביופיו של שאול דכתיב משכמו ומעלה גבוה מכל העם, רבי אומר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. ואית דאמרי בהאי לישנא כל האורח הזה למה, מביסות בוניו של שאול היו ולא היו שבעות ממנו דברי ר' יהודה, אמר ליה ר' יוסי אם כן עשית בנות ישראל כזונות, והלא כשם שאי אפשר לאיש לזון את עיניו מאשה שאינה ראויה לו, כך אי אפשר לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה, אלא שלא הגיע עדין השעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל כעת מחר אשלח אליך.

שו"ת דברי יואל חלק א סימן י' 218

והנה בשו"ת חשורת ש"י סימן קכ"א החמיר עוד יותר שרריך לפשות הדיוכניים בחופן שגם הנשים לא יוכלו לראות אל האנשים, וכפיא ע"ז מהספרי כוצא בילקוט שמעוני שמואל ט'

.. ולפענ"ד חין להחמיר בזה שנהגו מקדמה דנא בין הראשונים במקום גדולים וקדושים שהיו ביבכניים בחופן זה שיכלו הנשים לראות, גם בפס"ד כני"ל נא חזר שום קפידא על הנשים חלל על האנשים, וכן ה"י ציב"מ"ק בשמחת בית השואבה כמבואר במשנה ובגמרא, וכל המפרשים שהנשים יכלו לראות.

ובזה שגרה לכאורה מהספרי, הנה ראשית י"ל דלא סבירי כן מחמת שאין רמז מזה צ"מ, וכרבה פוסקים סוברים שהוא כולל גדול, דכל תוספתא או צרייתא שלא הוזכרה בגמרא נמשכת ה"ל, דמסתמא כיון שלאו חכמי הש"ס לחצר בתלמוד הקרו ודרשו בכל הספרים וציררו אותם שהם צ"י סמנל צדוקה, כמ"ש

ה"כ, והשתח לרשת הספרי שמשו צנות ישראל איסור צמה שהסתכלו ביופיו של שאול המלך ח"כ הליך עשה ר"י צבונה שיסתכלו צו צנות ישראל וליפצדו איסורא, ומ"כ שצ"מ לא סברו בזה שום איסור, ובהנהגת הב"ה

ובגמרא צרכות דף מ"ח ע"ב הביא ליטנא קמא של ככרייתא בג' פלוגתות בלשון שבוטלו בספרי בליטנא קמא חלל שנמקום ר' כהנא ר"י ולשון הלית דאמרי בשמיטתו לגמרי צ"מ ולא הזכירו כלל מלשון איסור, ח"כ חזיק בהדיא שדעת הש"ס בליק שאין שם שום רמז לאיסור.

גם ממה שכתבו צ"מ כ"פ חומר האיסור של הסתכלות האנשים בנשים ופ"י צבנדי צבונות שלה ולא הזכירו בשום מקום שגם נשים חסור להסתכל, וזה ודאי שאיסור הסתכלות של האנשים חומר יותר חף לפי אותו הלשון של הספרי שהוא גם נשים, שהרי בהג' הלשון כ"פ שאיסור לנשים וכו' כך חסור להשה ותלבי צ"י, וכיוצא

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט 22A

... והנה יש מקום לומר שרק במקדש היה איסור מדאורייתא משום דין יראה דומקדשי תירא... וא"כ בביה"כ"ג הוא רק מדרבנן... אבל בשעת התפלה וכשמזכירין שם שמים ודברי תורה וקדושה מסתבר שהוא דאורייתא... ויהיה איסור לנהוג בו קלות ראש בתפלה מדאורייתא. אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוצ שהרי ההספד שלעתיד שלמדיו משם לא מצאנו בו שיהיה במקדש, ואם שם לא מאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא איר שייך למילף מזה איסור דאורייתא למקדש, אלא משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ומשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש... ובלא צורך קבוצ אף במקדש מותר שהרי חנה התפללה סמוך לעלי הכהן... ומותרות משים ליכנס בעזרה גם בלא דוחק... אף שנמצאים שם הרבה אנשים. אבל במקום שצריכין להתקבץ כהא דשמחת בית השואבה וכהא דיתקבצו להספיד לעתיד ה"י הוא דין מדאורייתא שצריך מחיצה להבדיל ביניהם, ולפיכך גם בבתי כנסיות שלנו שמתקבצים להתפלל צריך שתהיה מחיצה ודוקא מחיצה כזו שלא יבואו מתוכה לידי קלות ראש, שהוא או בזוזסרא שהמשים למעלה והאנשים למטה אף כשנראות משם, או במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שהוא י"ח טפחים.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מא 228

... ובמקום קבוצ לדברי הרשות ואף בחתונות מסופקני אם יש האיסור זה באופן שליכא חשש יחוד, ויותר נוטה שליכא לאיסור זה, דהא אשכחן באכילת הפסח שהיו אוכלין האנשים והמשים בבית אחד, והיו שם כמה משפחות שאין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה כדאיתא בפסחים דף ס"ד... ואם יעשו מחיצה ביניהם הרי יחשבו כשתי חברות כדאיתא בפסחים דף פ"ו... משמע שנים עם אנשים... רשאי לאכול בחבורה אחת שהוא בלא מחיצה... אבל בביה"כ"ג ובשעת התפלה הוא איסור ברוך ומדאורייתא, וצריך שתהיה מחיצה של י"ח טפחים ביניהם או שיהיו המשים למעלה והאנשים למטה